

ضرورت ارزشیابی تکوینی در نظام آموزشی

محمودزاده، فاطمه *

رحمانی، رمضان **

تکوینی، اصلاح و بهبود برنامه است. و ویژگی عمده ارزشیابی تکوینی، پویایی و گستردگی آن است.

روش کار: این یک مطالعه مروری است که براساس منابع کتابخانه ای و الکترونیکی اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید.

نتایج: مطالعات انجام شده نشان می دهند که استراتژی ارزشیابی تکوینی موجب پیشرفت تحصیلی فراگیران می شود و این امر در مورد فراگیرانی که توانایی کمتری دارند محسوس تر است.

بحث و نتیجه گیری: ارزشیابی تکوینی از یک سو، نقاط ضعف روش ها و شیوه تدریس معلم و نیز اشکالات موجود در آموخته های دانش آموزان را به آنها می نمایاند و به علت داشتن زمان کافی، فرصت اصلاح و رفع مشکلات را به آنها می دهد. در ارزشیابی تکوینی می تواند یک تصویر کلی از شخصیت فراگیر به دست آورد و از هر فراگیر فقط در حد توان ورشد او انتظار می رود. از سوی دیگر ارزشیابی تکوینی موجب ایجاد انگیزه برای مطالعه و یادگیری، کسب مهارت تفکر انتقادی و به تبع آن کاهش اضطراب امتحان در فراگیران می گردد.

کلید واژه ها: ارزشیابی، ارزشیابی تکوینی، نظام آموزشی

مقدمه

تحول در نهادی که شاکله اصلی آن نیروی انسانی و رسالت و مأموریت های آن از ظرافت و پیچیدگی های خاصی برخوردار است در عین دشواری و موانع و پیچ و خم های بسیار، ضرورتی اجتناب ناپذیر و امری بدیهی است. در میان مؤلفه ها و عناصر اساسی نظام آموزشی، عنصر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را می توان از جهات مختلف ممتاز از سایر عناصر و مؤلفه های این نظام تلقی کرد. زیرا فرایند ارزشیابی از یکسو دغدغه و معطوف به

مقدمه و هدف: به منظور آماده سازی افراد جامعه و تجهیز آنها به دانش و مهارت راهی جز آموزش و تربیت افراد وجود ندارد. لذا هر کشوری ناگزیر از داشتن یک نظام آموزشی پویا و فعال می باشد. نظام آموزشی مسئولیت سنگینی در قبال آموزش افراد جامعه دارد تا با بکارگیری منابع مالی و نیروی انسانی، رشد و توسعه توانایی های فراگیران را فراهم نماید و موجب پرورش کارآمد و خلاق افراد جامعه شود. به همین جهت ارزشیابی آموزشی فرصتی را فراهم ساخته تا با بهره گیری از ابزارها و روش های خاصی، نظام های آموزشی مورد بازنگری قرار گیرند و در تأمین نیاز های جوامع موفق عمل کنند. ارزشیابی های آموزشی با توجه به زمان و هدف استفاده از آن به چهار نوع تقسیم می شوند: ارزشیابی آغازین، ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تشخیصی و ارزشیابی تراکمی. آنچه عمدتاً به منظور کمک به اصلاح موضوع مورد ارزشیابی، یعنی برنامه یا روش آموزشی، مورد استفاده قرار می گیرد ارزشیابی تکوینی نام دارد. این ارزشیابی در طول دوره آموزشی یعنی زمانی که فعالیت آموزشی معلم هنوز در جریان است و یادگیری دانش آموزان در حال تکوین یا شکل گیری است انجام می شود. هدف ارزشیابی

* دانشجوی کارشناسی ارشد پرستاری

نشانی نویسنده مسئول: E-Mail: finahmudzadeh@yahoo.com

** دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی و عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)

فعالیت‌های گسترده‌ای در سطوح مختلف بویژه در سطح مدارس و معلمان و مدیران می‌باشد و از سوی دیگر متوجه فراگیران و دانش آموزانی است که هرکنش و واکنش آنها نسبت به موضوع اثرات عمیق و گسترده‌ای بر خانواده و در نهایت در جامعه خواهد داشت. ضمن آنکه در داخل نظام آموزشی نیز سایر فرایندهای متشکله آن بویژه برنامه درسی و شیوه‌های آموزش و تدریس و اصولاً فرایند یاددهی - یادگیری نیز به شدت متاثر از کارکردها و روشهای ارزشیابی می‌باشند. (۱)

به عنوان معلم باید عمیقاً باور داشته باشیم که هر دانش آموز قابلیت رشد و یادگیری را دارد به شرط آنکه ما ابزارهای سنتی ارزشیابی را که بدون توجه به تفاوت‌های فردی، فقط به دنبال نقطه ضعف هاست رها کنیم و ابزاری بسازیم که توانایی‌ها را شناسایی کند و به دانش آموز اعتماد به نفس بخشد و زمینه را به گونه‌ای مهیا کنیم که نمره گرایی از بین برود و معلم و دانش آموز و اولیا همه به دنبال کیفیت کار باشند نه کمیت. بسیاری از معلمان نگران اتمام برنامه‌های درسی خود هستند بدیهی است بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های اداری و اجرایی در تولید این نگرانی نقش عمده دارند و باعث افت کیفی کار آنان می‌شود. برای رفع این نگرانی باید چاره‌اندیشی کرد تا کیفیت فدای کمیت نشود. (۲)

باین توصیفات می‌توان استنباط نمود که اصلاح و تحول در روش‌ها و قوانین و مقررات مربوط به ارزشیابی تحصیلی و تربیتی دانش آموزان یابه عبارتی همان اصطلاح سنتی امتحان، لااقل می‌تواند بستر مناسبی را برای تحول در سایر اجزاء تشکیل دهنده نظام آموزشی و به تبع آن در جامعه فراهم آورد.

اهمیت این موضوع زمانی ارزش مضاعف می‌یابد که آنرا در حوزه آموزش و پرورش عمومی مورد بررسی و تحلیل قرار داد، چراکه در دوره مذکور دانش آموزان در مسیر هویت‌یابی و کسب فضایل قرار گرفته و در واقع استحکام زیربنای شخصیتی و استعدادها و علائق آنها در این دوره

است که شکل گرفته و در دوره‌های بالاتر بارور خواهد شد. (۱)

درباره ارزشیابی تعاریف متعددی ارائه شده است. ارزشیابی از نظر لغوی در فرهنگ وبستر^۲ به قضاوت یا تعیین ارزش یا کیفی کردن چیزی تعریف شده است. (۳) براساس تعریف ورتن و سندوز^۳: ارزشیابی تعیین ارزش یک سری کارهاست که کسب اطلاعات جهت تعیین قضاوت در مورد ارزش یک برنامه - فراورده - روش یا هدف به منظور دستیابی به اهداف خاص را شامل می‌شود. (۴)

گی^۴ (۱۹۹۱)، ارزشیابی را یک فرایند نظام‌دار جمع‌آوری - تحلیل و تفسیر اطلاعات به منظور تشخیص و تعیین میزان تحقق یا عدم تحقق اهداف می‌داند و اینکه آیا هدفهای مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی. (۵)

از تعاریف چنین استنباط می‌شود که: ارزشیابی فرایندی مداوم است و چیزی که فقط در پایان آموزش صورت گیرد، نیست. ارزشیابی جریانی است که به سوی یک آرمان مشخص هدایت شده. فرایند ارزشیابی مستلزم جمع‌آوری اطلاعاتی است که این امکان را فراهم می‌کند که چگونه تصمیم بگیرید، آموزش شما چگونه پیش رود و غیره. (۶)

اهمیت و ضرورت ارزشیابی در فرایندهای فعالیتهای آموزشی را از دو دیدگاه می‌توان مورد توجه قرار داد:

۱. دیدگاه برنامه ریز یا معلم: معلم در برنامه‌ریزی تدریس و تصمیم‌گیری در جریان فعالیتهای آموزشی به داشتن اطلاعات معتبر در زمینه آمادگی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان و کارایی فعالیتهای کلاسی نیازمند است که ارزشیابی چنین اطلاعاتی را در اختیار او قرار دهد. این اطلاعات رامی‌توان در سه مقوله تقسیم بندی کرد:

1. Webster
3. Worthen & Saders
4. Gey

الف. اشکالات و نواقص موجود در طرح آموزشی را از دیدگاه هدفها، محتوا، روشها، مواد و وسایل آموزشی و عناصر دیگر در اختیار معلم قرار می دهد.

ب. میزان پیشرفت تحصیلی فراگیران و آمادگی آنان را جهت آموزشهای بعدی مشخص می سازد.
ج. کارایی تدریس و کفایت ابزارهایی را که در اندازه گیری پیشرفت تحصیلی فراگیران به کار رفته است، نشان می دهد.

۲. دیدگاه فراگیران: چنانچه ارزشیابی به نحو مطلوب انجام گیرد، مستقیماً "در بهبود چگونگی یادگیری فراگیران تأثیر می گذارد. زیرا:

✓ ارزشیابی برای جلب دقت و تلاش فراگیران برای یادگیری و همچنین آگاهی از پیشرفت تحصیلی آنان انگیزه بسیار مؤثری است.

✓ فراگیران به واسطه ارزشیابی، به جنبه های مثبت و منفی خود در یادگیری پی خواهند برد و باراهنمایی معلم جهت توسعه جنبه های مثبت و رفع نارسایی های آموزشی خود کوشش خواهند کرد.

✓ ارزشیابی مستمر موجب خواهد شد که مطالب آموزشی دائماً "مرور و از یاد نروند.

✓ نتایج ارزشیابی، فراگیران را به خودشناسی که یکی از اهداف مهم تعلیم و تربیت و عامل مهمی برای تصمیم گیریهای آگاهانه است رهنمون می سازد. (۷)

غالباً "هدف ارزشیابی اینست که مشخص کنیم آیا برنامه درسی یا برنامه آموزشی که در حال اجرا است چه چیزی را قرار است اجرا یا جهت تعیین کیفیت برنامه چه کارهایی باید صورت پذیرد. تعیین سطح کیفیت برنامه دلیل اصلی ارزشیابی است. (۸)

در آموزش و پرورش ارزشیابی با چنین اهداف و مقاصدی به کار می رود:

لکه کسب شواهد و اطلاعات و پردازش آنها به منظور بهبود یادگیری فراگیر و نیز تدریس معلم

لکه ارائه اطلاعات متنوع که فراتر از نتایج آزمونهای کتبی است

لکه وسیله ای برای ایجاد رغبت و کسب عادات صحیح آموزشی فراگیران

لکه تشخیص مشکلات آموزشی و شناسایی نقاط قوت و ضعف آنها

لکه تعیین میزان دستیابی برنامه آموزشی به اهداف آموزشی

لکه تعیین اینکه آیا برنامه آموزشی مؤثر است. (۹ و ۱۰)
هدف ارزشیابی خدمت به آموزش است، نه درکین نشستن برای غافلگیر کردن دانش آموز و محک زدن او با معیار آنچه "نمی داند".

فرهنگ موفقیت را می توان با کاربرد روش صحیح در آموزش و ارزشیابی بر فضای کلاس غالب کرد. (۲)
کارکردهای عمده و مهم ارزشیابی آموزشی از نظر آیزنر^۵ عبارتند از:

تشخیص: به عنوان یک کارکرد ارزشیابی اغلب در زمینه یادگیریهای فراگیران مورد استفاده قرار می گیرد. تشخیص می تواند تلاش معلم برای تعیین عوامل و زمینه های مشکلات فراگیران به ویژه مشکلات یادگیری آنان را ثمربخش سازد.

تجدید نظر در برنامه درسی: دومین کارکرد مهم ارزشیابی، تجدید نظر و بازنگری در برنامه درسی می باشد. اگر برنامه های درسی را به عنوان یک سری مطالب و موضوع ها تلقی کنیم که معلم و شاگرد به منظور رسیدن به نتایج آموزشی از آن استفاده می کنند، لزوم اصلاح و بهبود چنین موضوع ها و مطالبی، از زمان طراحی برنامه تا زمان اجرا، به طور مستمر و دائم روشن خواهد شد. اسکریون^۶ از این فرایند به نام ارزشیابی تکوینی یاد می کند که هدفش اصلاح و بهبود برنامه درسی است. در شرایط مطلوب، برنامه های درسی که از زمان طراحی تا بعد از اجرای آزمایشی و قبل

– یادگیرندگان چه مقدار از هدف ها و محتوای درس تازه را قبلاً^۷ یاد گرفته اند؟

ارزشیابی تشخیصی

در جریان آموزش انجام می گیرد. این ارزشیابی با هدف تشخیص مشکلات یادگیری فراگیران به کار می رود. ارزشیابی تشخیصی زمانی مورد استفاده قرار می گیرد که معلم، با مشکلات مبرم و بی درپی یک یا چند فراگیر روبه رو می شود که با روشهای اصلاحی معمول ارزشیابی تکوینی قابل رفع نیستند. لین^۸ و گرانلاند^۸ در مقایسه ارزشیابی تشخیصی با ارزشیابی تکوینی گفته اند "اگر بخواهیم از قیاس با پزشکی استفاده کنیم، ارزشیابی تکوینی برای مشکلات ساده یادگیری جنبه کمک های اولیه را دارد ولی ارزشیابی تشخیصی به دنبال کشف علت های زیر بنایی مشکلاتی است که به کمک های اولیه پاسخ نمی دهند. (۵)

ارزشیابی تراکمی

ارزشیابی آموخته ها و یادگیری های متراکم دانشجویان در پایان یک دوره آموزشی است. از آنجایی که این نوع ارزشیابی در پایان دوره آموزشی به عمل می آید، به آن ارزشیابی پایانی نیز می گویند.

ارزشیابی تکوینی

به ارزشیابی ضمن فعالیت های آموزشی یا زمانی که یادگیری فراگیران هنوز در حال تکوین یا شکل گیری است اطلاق می شود. (۱۲)

ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی است که هدفش بهبود و اصلاح برنامه است. در طراحی آموزشی، از این ارزشیابی جهت ارزیابی طرح ها و برنامه های در جریان به منظور اصلاحات اجرایی یا ساختاری استفاده می شود. (۱۳)

از اجرای اصلی مورد ارزشیابی تکوینی قرار گیرند، اعتبار بیشتری خواهند داشت و خطاها و اشتباهات بزرگ در آنها وجود نخواهد داشت.

مقایسه کردن: سومین کارکرد ارزشیابی، مقایسه برنامه ها، روشهای تدریس و سایر جنبه های آموزشی از جمله سازماندهی می باشد.

پیش بینی نیازهای آموزشی یا نیازسنجی: مفهوم نیازسنجی به فعالیتی گفته می شود که از طریق شیوه های گوناگون گردآوری داده ها (اطلاعات کمی) نیازهای مربوط به گروهی از فراگیران، کارکنان آموزشی و افراد جامعه را اندازه گیری می کند. اغلب نیازهای افراد و گروه ها تابعی از ارزشها و نظام ارزشی و اعتقادی آنان است و برنامه ریزی درسی و ارزشیابی آموزشی باید شناخت نسبتاً جامعی در مورد فلسفه و نظام های فکری رایج داشته باشد تا بهتر بتواند به نتایج مورد نظر برسد.

تعیین میزان تحقق اهداف: ارزشیابی به مثابه ابزاری جهت مشخص ساختن میزان تحقق اهداف آموزشی تلقی می شود. (۱۱)

انواع ارزشیابی:

نوع ارزشیابی و زمینه کاربرد آن به زمان و هدف استفاده از آنها بستگی دارد. از این لحاظ، ارزشیابی ها را به چهار دسته آغازین، ارزشیابی تکوینی، ارزشیابی تشخیصی و ارزشیابی تراکمی تقسیم می کنند.

ارزشیابی آغازین

نخستین ارزشیابی معلم است که قبل از انجام فعالیت های آموزشی به اجرا در می آید. این ارزشیابی به دو منظور یعنی برای پاسخ به دو پرسش زیر مورد استفاده قرار می گیرد:

– آیا یادگیرندگان بر دانش ها و مهارت های پیش نیاز درس تازه از قبل مسلط اند؟

7. Linne
8. Gronlund

تفاوت ارزشیابی تکوینی و پایانی

✓ ارزشیابی تکوینی و پایانی بر اساس اهداف کلی ارزشیابی معلومات فراگیران طبقه بندی می شوند. تفاوت مهم بین این دونوع ارزشیابی، درهدفی است که ارزشیابی صورت می گیرد.

✓ ارزشیابی تکوینی بر آن است که آموزش را به صورت یک فرآیند در حال پیشرفت و مداوم درآورد اما ارزشیابی پایانی، پیشرفت و ارزیابی همه موفقیت های هر دوی فراگیران و برنامه های آموزشی را در طولانی مدت پایش و کنترل میکند.

✓ ارزشیابی تکوینی اغلب غیر رسمی است و به هریک از فعالیت های کلاسی احاطه دارد و فعالیت های آموزشی ویژه را به طور دقیق در یک سطح قرار می دهد. در صورتی که ارزشیابی پایانی رسمی تر و جدای از فعالیت های آموزشی کلاسی است. (۱۴)

ارزشیابی تکوینی به پیشرفت و اصلاح به موقع فعالیت های در حال تکوین (شخص، فراورده، برنامه و...) منتج می شود. تحت تکنیک آموزشی مهارت یادگیری، فراگیران به اهداف بعدی دست نمی یابند تا اینکه آنها به هدف جاری تسلط یابند. در این ارزشیابی، به ازای واحد داده شده، معلم بر اساس روش تدریس استاندارد آموزش می دهد. پس از آموزش، معلم ارزشیابی تکوینی را برای آن واحد، اجرا می کند و فراگیران را برطبق اینکه به اهداف دست یافته اند یا نه طبقه بندی می کند. برای فراگیرانی که به اهداف دست نیافته اند، معلم با استفاده از اطلاعات تشخیصی که از بررسی و شناخت به دست آمده به منظور تصحیح عمل از آموز هدفمند که مختص فراگیران ضعیف است، استفاده میکند. (۱۵)

راند و هنز^۹ معتقدند که ارزشیابی تکوینی باعث دستیابی به اطلاعاتی در رابطه با چگونگی و کیفیت یادگیری فراگیران می گردد. ایشان همچنین معتقدند که در این شیوه ارزشیابی، از طریق اطلاعات به دست آمده، ارائه

بازخورد مناسب و مرتبط با فعالیت های پیشنهادی، اصلاح و بهبود رفتارهای یادگیرندگان - قبل از اتمام ترم تحصیلی- صورت می گیرد. (۳)

منظور اصلی از اجرای ارزشیابی تکوینی، تشخیص میزان مهارت فراگیر در قسمت های خاصی از درس و تعیین قسمت هایی که فراگیر در آنها مهارت کافی نیافته است می باشد بنابراین منظور این نیست که به فراگیر فقط نمره ای دهیم و به آن قانع باشیم، بلکه با استفاده از ارزشیابی تکوینی می خواهیم هم به یادگیری فراگیر کمک کنیم و هم فرایند آموزش را به جهاتی سوق دهیم که وی به مهارت های لازم برسد. (۶)

ارزشیابی تکوینی مؤثر دارای ویژگی هایی است که عبارتند از:

۱- مداوم و پیوسته است: بهترین اصلاحات آموزشی با ارزیابی مداوم نقاط قوت و نیاز های فراگیران صورت می گیرند.

۲- باعث هدایت آموزش می شود: استفاده از ارزشیابی تکوینی به صورت یک بخش پایدار تدریس و یادگیری به هدایت آموزش کمک می کند.

۳- فیدبک مناسب به فراگیران ارائه می کند: قسمت مهم ارزشیابی تکوینی، نقش اساسی است که به واسطه بازخورد به فراگیران ایفا می شود. طبق اظهارات بلک^{۱۰} و ویلیام^{۱۱} "اصلاح یادگیری، زمانی که به هر فراگیر با هدایت ویژه بر روی نقاط قوت و ضعف شان بازخورد داده شود، صورت می گیرد." بازخورد ارائه شده باید به موقع و مختص محتوای آموخته شده باشد تا مؤثر واقع گردد.

۴- ترکیبی از اندازه گیری های رسمی و غیررسمی است.

۵- ترکیبی از خود ارزشیابی است: بلک و ویلیام معتقدند که خود ارزشیابی جزء مهم ارزشیابی تکوینی است که ارزش آن به وسیله تحقیقات مختلف ثابت شده است. (۱۴)

ارزشیابی تکوینی از دو جزء تشکیل شده است :

۱- اجرای ارزشیابی

۲- پیشرفت ارزشیابی

هدف اجرای ارزشیابی اینست که ارزیابی کنیم که آیا پروژه به صورتی که طرح و برنامه ریزی شده است هدایت و اجرا می شود. گاهی اوقات اجرای ارزشیابی، فرایند ارزشیابی نامیده شده که ممکن است یک یا چندین بار در طول برنامه زندگی رخ دهد.

اصل اساسی این است که قبل از آنکه شما بخواهید نتایج یا تأثیر برنامه را ارزشیابی کنید، شما باید مطمئن شوید که واقعاً "برنامه و اجزای آن عملی و قابل اجراست و در صورت قابل اجرا بودن آیا بر اساس طرح و برنامه پیشنهادی هست یا نه.

هدف پیشرفت ارزشیابی، ارزیابی پیشرفت اهداف برنامه و پروژه مربوطه می باشد. پیشرفت ارزشیابی اطلاعات را به منظور تعیین فعالیت ها و راهبرد هایی که در رابطه با شرکت کنندگان، برنامه آموزشی یا مؤسسات در مراحل مختلف مداخله هستند را جمع آوری می کند. همچنین اطلاعات جمع آوری شده به عنوان قسمتی از پیشرفت ارزشیابی می تواند پایه هایی را جهت ارزشیابی تراکمی در آینده تشکیل دهد. (۱۶)

ضرورت توجه به ارزشیابی تکوینی

با توجه به اینکه ارزشیابی تکوینی، در طول دوره آموزشی انجام می گیرد بنابراین اگر هدف اصلی تعلیم و تربیت در مدارس تأکید بیشتر روی یادگیری است تا نمره دادن، باید مدت زمانی که به ارزشیابی تکوینی اختصاص داده می شود خیلی بیشتر از مدت زمانی باشد که صرف ارزشیابی پایانی می گردد. چراکه در فعالیت های ارزشیابی تکوینی :
❖ فراگیران دائماً "در حال ارزیابی هستند و زمان برگزاری امتحان مشخص نیست، لذا باید همیشه آماده باشند.

❖ به فراگیران کمک می شود تا بهتر خود را بشناسند.

❖ آگاهی و خود شناسی، انگیزه اصلاح نقایص یادگیری و تقویت جنبه های مثبت را در فراگیران افزایش می دهد.

❖ به موازات تقویت انگیزه برای یادگیری، اضطراب امتحان نیز تا حدودی کاهش می یابد.

❖ علاوه بر این ارزشیابی تکوینی، پیامدهای مطلوبی را هم برای معلمان و هم برای فراگیران به ارمغان می آورد. (۱۷)

فواید ارزشیابی تکوینی

اجرای راهبردهای ارائه شده در کلاس درس در طی دوره و زمان آموزش، فوایدی هم برای فراگیران و هم معلمان به همراه خواهد داشت. مهم ترین فواید ارزشیابی تکوینی برای فراگیران عبارتند از :

❖ کمک به یادگیری دقیق واحد های ارائه شده هر درس

❖ ارائه بازخورد کافی و آگاهی از نتایج هر واحد درسی

❖ تسلط آموزی و چیرگی بر مواد آموزشی

❖ تشخیص مشکلات آموزشی و نارسایی ها و نقایص موجود در یادگیری

❖ کسب مهارت تفکر انتقادی

❖ ایجاد انگیزه برای مطالعه و یادگیری

❖ افزایش اعتماد به نفس

❖ کسب مهارت های بحث و گفتگو (۱۲ و ۱۳)

مهم ترین فواید ارزشیابی تکوینی برای معلمان :

❖ ارائه بازخورد مؤثر به معلمان : معلمان با ارزشیابی تکوینی دائماً از نتیجه کار و تلاش خود آگاه می شوند و از نقاط قوت و ضعف یاددهی خود آگاه می شوند.

❖ کنترل و اصلاح شیوه تدریس

❖ به کارگیری شیوه های نوین به منظور بهبود بخشیدن به فرایند یاددهی - یادگیری

➤ پیش بینی نتایج ارزشیابی تراکمی (۳)

در کیفیت ارزشیابی تکوینی بایستی اصول وقواعدی را رعایت کرد، به گونه ای که امکان بروز هر گونه نتیجه نامطلوب را به حداقل رساند. برخی از این اصول عبارتند از:

۱- فعالیت های ارزشیابی تکوینی به صورت اختیاری ارائه شوند.

۲- به فراگیران فرصت داده شود تا آزادانه با یکدیگر به فعالیت بپردازند.

۳- از ایجاد رقابت بین فراگیران اجتناب شود.

۴- اطمینان دادن به فراگیران در این مورد که ارزشیابی به منظور اصلاح عمل گذشته و یا تقویت میزان یادگیری اعمال می گردد. (۱۷)

موارد استفاده ارزشیابی تکوینی

یادگیری گام به گام: یکی از مهم ترین موارد استفاده از ارزشیابی تکوینی، مقوله گام به گام پیش رفتن یادگیری است. به این معنی که آموختن مطالب یک موضوع درسی به صورت مرحله ای صورت می گیرد و یادگیری واحدهای قبلی برای یادگیری کامل واحد های بعدی ضروری می باشد. با چنین تعبیری نتایج آزمونهای تکوینی، پاداش و انگیزه بسیار مؤثری برای مطالب جدید خواهد بود. در ضمن، احساس موفقیت فراگیرانی که به یادگیری کامل رسیده اند نیز تقویت خواهد شد و فراگیرانی که موفقیت چندانی در فراگیری کسب نکرده اند، با تشکیل آموزش های اصلاحی موفقیت بیشتری به دست خواهند آورد و در نتیجه تشویق خواهند شد که بیشتر یاد بگیرند.

اصلاح روش تدریس: ارزشیابی تکوینی، مواد درسی، کیفیت محتوای آموزشی و زمان منا سب جهت یادگیری را مورد بررسی و تحلیل قرار می دهد. (۱۲ و ۱۷)

بحث و نتیجه گیری

تحقق هدف های آموزشی یا تغییر رفتار یادگیرندگان به تدریج و به مرور زمان امکان پذیر می شود. به همین دلیل،

معلمان ناگزیرند تحقق هدف های آموزشی هر بخش را در فاصله زمانی معین، متناسب با توانایی و امکانات یادگیرندگان انتظار داشته باشند. بنابراین برای آنکه از چگونگی تحقق هدف های آموزشی آگاه شوند، ضروری است در پایان هر بخش، آموخته های یادگیرندگان را مورد ارزشیابی قرار دهند. بدیهی است محتوای ارزشیابی تکوینی، مستقیماً ناظر به اندازه گیری آن دسته از هدف های آموزشی است که برای هریک از بخش های مختلف و در فواصل زمانی معین پیش بینی شده است. ارزشیابی تکوینی، تنها به اندازه گیری پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان در مراحل مختلف آموزشی ختم نمی شود، بلکه سبب اطلاع به موقع دانش آموز و معلم از چگونگی و نوع اشکال هایشان می شود. اگر ارزشیابی تکوینی انجام نگیرد و تنها به ارزشیابی پایانی اکتفا شود، دیگر فرصتی برای تغییر روش تدریس و طرح برنامه اصلاحی پیش نمی آید؛ بنابراین در ارزشیابی تکوینی باید سعی شود که اساسی ترین و بیشترین اطلاعات در زمینه نارسایی های یادگیری و تدریس به دست آید و بهترین روش تجزیه و تحلیل داده ها به کار گرفته شود. (۷)

شیوه های اجرایی ارزشیابی تکوینی

۱. پورت فولیو یا کارپوشه: این مجموعه شامل یک ارائه بصری از موفقیت ها، توانایی ها و پیشرفت دانش آموز در طی زمان می باشد. در این روش، دانش آموز به منظور نشان دادن توانایی ها و پیشرفت کار خود، نمونه ای از کارهای خود را که در طول سال یا ترم تحصیلی انجام داده به کلاس می آورد و جهت ارزشیابی در اختیار معلم قرار می دهد. (۱۸)

۲. استفاده از آزمون های پیشرفت تحصیلی: انواع آزمون های عینی (چندگزینه ای، جورکردنی و...) و آزمون های کوتاه پاسخ به صورت کتبی استفاده می شود. (۱۹)

8. Leana R.Uys and Nomthanadazos Gwele. Curriculum Development in Nursing Process and Innovation. Routledge; 2005:111-112

9. Carroll Iwasiw, Dolly Goldenberg, Marry-Anne Andrnssyszyn. Curriculum Development in Nursing Education. Jones and Bartle; 2005:222-223

۱۰. صفوی، امان ... "روشها، فنون و الگوهای تدریس". تهران: انتشارات سمت ۱۳۸۵: ۹۳-۹۲

۱۱. یارمحمدیان، محمدحسین. "اصول برنامه‌ریزی درسی". تهران: انتشارات یادواره کتاب ۱۳۸۶: ۱۲۹

۱۲. حجازی، شیرین. "طراحی آموزشی در تدریس". تهران: انتشارات بشری ۱۳۸۵: ۱۱۹-۱۱۷

13. FormativeEvaluation2006.Avalaiblefrom:http://en.wikipedia.org/wiki/Formative_evaluation

14. Formative and Summative Assessment. Glencoe/ Mc Graw-Hill 2000; Avalaible form: readingnavigator.com/mkt/assets/formative_and_summative_assessment.pdf

15. Paul D, Nichols ,Jason Meyers, Kelly Burling. What is a formative Assessment?. Pearson Educational Measurement 2008;5. Avalaible from: <http://www.pearsonedmeasurement.com>

16. Joy Frechtling Westate, Henry Frieson, Stafford Hood, Grunda Hughes. The 2002 User- Friendly Handbook for Project Evaluation. National Science Foundation :8-10

۱۷. شعبانی‌ورکی، بختیار. "ضرورت توجه به ارزشیابی تکوینی در فرایند تدریس". مجله پیوند، ۱۳۷۲، شماره ۱۶۴: ۳۹-۳۶

۱۸. سیف، علی‌اکبر. "سنجش فرآیند و فرآورده یادگیری روشهای قدیم و جدید". تهران: نشر دوران ۱۳۸۷: ۲۵۰

۱۹. خورشیدی، عباس. ملک، شاهی‌راد. "ارزشیابی آموزشی". تهران: نشریسترون ۱۳۸۵: ۹۳

۳. استفاده از پرسش‌های شفاهی: وسیله خوبی جهت سنجش معلومات، قدرت بیان، نظم فکری، تمرکزافکار و شناخت حالات درونی از نظر اضطراب و ترس می‌باشند. (۷)

۴. فهرست واریسی یا چک لیست: فهرستی از رفتارها، ویژگی‌ها و فعالیت‌های یادگیرنده است که تعیین می‌کند نتیجه یا حاصل کار و فعالیت دانش‌آموز از ویژگی‌های مطلوب و مورد نظر برخوردار است یا نه. (۱۸)

منابع

۱. محمد میرزایی، علیرضا. "آیین نامه جدید ارزشیابی تحصیلی و تربیتی دوره راهنمایی گامی در مسیر تحول". تهران: ناشر معاونت آموزش و پرورش ۱۳۸۷

۲. رستگار، طاهره. "ارزشیابی در خدمت آموزش". تهران: ناشر مؤسسه فرهنگی منادی تربیت ۱۳۸۲

۳. کرد، بهمن. "بررسی تأثیر بازخورد ارزشیابی تکوینی بر پیشرفت تحصیلی درس علوم تجربی دانش‌آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهرستان بوکان". تهران، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه تربیت معلم، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی ۱۳۸۲

4. Sarah B. Keating. Curriculum Development and Evaluation in Nursing. Philadelphia: Lippin Cott Williams; 2006:260

۵. سیف علی‌اکبر، "اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی". تهران: نشر دوران ۱۳۸۶: ۹۵-۳۵

۶. عصمتی پور محمد حسین، "برنامه‌ریزی درسی بانگ‌رشی بر فرایند طراحی و تدوین کتاب‌های درسی و روش‌های اجرا". تهران: انتشارات ستاد مرکزی بهینه‌سازی نظام آموزشی ۱۳۷۸

۷. شعبانی حسن، "مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)". تهران: انتشارات سمت ۱۳۸۶: ۳۴۲-۳۳۸